

CHAPTER

STRATEGIC IMPERATIVES OF DEFENSE FINANCING AND TRANSFORMATION OF THE DEFENSE-INDUSTRIAL COMPLEX IN THE NEW SECURITY REALITY

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-670-6-35>

Oksana Cheberiako

*Doctor of Historical Sciences, PhD in Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Viktor Kolesnyk

*Corresponding Member of NAS of Ukraine,
Doctor of Historical Sciences, Professor,
Head of the Department of Ancient and Modern History of Ukraine
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Summary

In the context of contemporary geopolitical transformations, the paradigm of national security has emerged as a key determinant of the development of the global economic system, prompting a fundamental revision of budgetary policy priorities and an adjustment of investment instruments. The escalation of armed conflicts has initiated a new cycle of global rearmament, transforming defense expenditures from a conservative budget item into a strategic mechanism of financial planning and deterrence. This study systematizes the theoretical and methodological foundations for the analysis of defense appropriations, particularly through the lens of resource-based, operational, and functional approaches, in accordance with the analytical standards of SIPRI, NATO, and the IMF. Particular attention is paid to the architecture of defense expenditures and their direct correlation with the level of economic resilience and technological competitiveness of the state. Based on an analysis of global defense financing trends, the study identifies the factors driving the rapid capitalization of the defense-industrial sector. The interdependence between the dynamics of defense investments, the innovation trajectory of development, and employment indicators is empirically substantiated. It is argued that the structural transformation of defense expenditures reflects fundamental shifts in the global security architecture, catalyzed by the full-scale war in Ukraine. The study concludes that optimizing the allocation of defense resources is imperative not only for safeguarding sovereignty but also for ensuring the strategic adaptability of national economies in the long term.

Вступ

Національна безпека є визначальною детермінантою сучасної глобальної економіки. Сучасні державні протистояння та оборонні витрати перебувають у стані прямої та посиленої взаємозалежності, яку аналітики називають «новим циклом глобального переозброєння». Станом на початок 2026 року цей зв'язок став настільки тісним, що оборонні бюджети перестали бути просто фінансовими планами, а перетворилися на інструменти геополітичного стримування.

Оборонні витрати – це сукупність фінансових ресурсів, які держава виділяє на підготовку та здійснення збройного захисту своїх інтересів, підтримку боєздатності армії та розвиток військово-промислового комплексу (ВПК). Вони забезпечують: захист держави, розвиток науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, підготовку висококваліфікованих спеціалістів найвищого рівня, робочі місця, експорт озброєнь, який дає можливість збільшити потенціал держави, співробітництво у військово-політичній сфері, стабільності в регіоні, що є необхідною умовою для міжнародної торгівлі та інших добросусідських відносин. В Україні видатки на оборону поділяються на три групи: прямі, побічні та приховані [14].

Метою даного розділу є обґрунтування стратегічних імперативів фінансування оборони та дослідження трансформації оборонно-промислового комплексу (ОПК) в умовах глобальної реармізації. Особлива увага приділяється досвіду України, де оборонні витрати набули екзистенційного значення як інструмент фізичного виживання нації та базовий чинник збереження територіальної цілісності.

1. Теоретичні основи та методологічні підходи до оборонних витрат

Поняття «оборонні витрати» є ключовим у дослідженнях державних фінансів, національної та економічної безпеки. В сучасній економічній науці виокремлюють три базові парадигми трактування оборонних витрат: ресурсну (за методологією SIPRI (Стокгольмський міжнародний інститут дослідження проблем миру)), що оцінює сукупне вилучення коштів з економіки; операційну (стандарти НАТО), яка акцентує на боєготовності сил; та функціональну (стандарти МВФ), що базується на жорсткій бюджетній класифікації, а відмінності між методологіями SIPRI, НАТО та МВФ прийнято називати «методологічними розбіжностями у визначенні меж оборонного сектору».

Проведений аналіз свідчить, що категорія «оборонні витрати» не є статичною і залежить від методологічних пріоритетів суб'єкта оцінювання. Основна диференціація у трактуванні суті досліджуваного поняття дозволяє виокремити чотири вектори розуміння оборонних витрат:

Таблиця 1

Порівняльна характеристика підходів трактування оборонних витрат за методологією SIPRI, НАТО, МВФ та законодавства України

Назва підходу	Організація	Основна мета і об'єкт уваги	Пріоритет у дефініції	Суть трактування
Ресурсний або «Концепція альтернативної вартості»	SIPRI	Аналіз мілітаризації та миру. Весь обсяг ресурсів, що поглинає війна.	Економічний тягар	Сукупність поточних і капітальних державних витрат на збройні сили, міністерства оборони, парамілітарні формування та військову допомогу іншим країнам.
Операційний або «Альянс-орієнтований»	NATO	Оцінка виконання союзницьких зобов'язань. Боездатність та внесок у спільну безпеку.	Операційна спроможність	Державні ресурси для функціонування власних або союзних сил (включаючи прямі закупівлі, пенсії та гуманітарні операції під егідою МО).
Статистичний, GFSM (Government Finance Statistics Manual)	МВФ	Аналіз стійкості державних фінансів. Чисті бюджетні потоки за функцією «Оборона».	Бюджетна прозорість	Видатки за функціональною класифікацією SOFOG (код 702), що включають управління, військову та цивільну оборону та іноземну допомогу.
Інституційно-ресурсний (вітчизняний)	Законодавство України	Забезпечення національної безпеки та оборони. Ресурсне забезпечення Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань.	Нормативна відповідність	Видатки на фінансування оборони здійснюються за рахунок коштів державного бюджету, а в умовах війни ще й додаткових джерел – благодійні пожертви фізичних та юридичних осіб, а також з інших не заборонених законодавством джерел – військові облігації, кредити МФО, кредити й гранти іноземних держав тощо.

Джерело: складено авторами на основі [1–5]

1. Підхід SIPRI базується на концепції «витрати потенціалу». Науковці інституту розглядають оборонні видатки через призму альтернативної вартості, оцінюючи обсяг економічних ресурсів, які держава вилучає з цивільного обігу. Це дозволяє аналізувати рівень милітаризації економіки та її вплив на довгостроковий соціально-економічний розвиток.

2. У методології НАТО панує парадигма «інвестиції в безпеку». Оборонні витрати інтерпретуються як цільовий внесок у формування колективної спроможності та взаємосумісності. Пріоритетом є не просто обсяг видатків, а їхня здатність трансформуватися в оперативні можливості для стримування агресії та підтримання стабільності Альянсу.

3. Підхід Міжнародного валютного фонду до оборонних витрат. У методології МВФ оборонні видатки розглядаються насамперед як статистична категорія бюджетного обліку. В рамках цього підходу головна увага приділяється забезпеченню фіскальної прозорості та стійкості державних фінансів. Видатки на оборону трактуються як один із функціональних компонентів державного споживання і підлягають суворій класифікації відповідно до системи COFOG, що дозволяє забезпечити коректну міжнародну порівняльність фінансових показників.

4. В українському науковому та правовому дискурсі (особливо в умовах широкомасштабної війни) оборонні витрати набули екзистенційного значення як «інструмент фізичного виживання держави». За таких умов вони трансформуються з суто економічної категорії у базовий чинник збереження суверенітету, територіальної цілісності, де критерієм ефективності є не фінансова ощадливість, а максимізація обороноздатності в умовах критичного дефіциту часу та ресурсів.

Зарубіжні вчені часто ототожнюють «оборонні витрати» з поняттям військові витрати («military expenditure»), розглядаючи їх як ресурсне забезпечення сектору безпеки. Узагальнення поглядів провідних зарубіжних та в ітчизняних вчених дозволяє класифікувати оборонні витрати як багатогранну економічну категорію. Крім того, у 2022–2025 роках змінився фокус досліджень: від аналізу «статистичних бюджетних сум» до вивчення оборонних витрат як стратегічного капіталу та зафіксовано докорінну зміну характеру оборонних видатків: із пасивної статті «споживання» вони перетворилися на головний акселератор високотехнологічного промислового розвитку. В таблиці 2 наведено еволюцію поглядів відомих зарубіжних та ітчизняних вчених на трансформацію трактування оборонних витрат та ОПК в умовах сучасних воєнних викликів.

**Порівняльна характеристика поглядів на трансформацію
трактування оборонних витрат та ОПК**

Вчений / школа	Пріоритетний об'єкт дослідження	Ключова теза	Суть трансформації під впливом сучасних викликів
1	2	3	4
Е. Бенуа	Економічне зростання (кейнсіанство) Оборонна економіка	Оборонні витрати – специфічний вид державних видатків, що можуть стимулювати економічне зростання через технологічні «спін-оффи» (переливання технологій у цивільний сектор) та розвиток інфраструктури.	Оборонні витрати перетворюються на головний інвестиційний драйвер, що виводить економіку з рецесії.
К.Гартлі, Ж.Белен	Оборонна економіка, глобальний ОПК (неокласика)	Оборонні витрати є ціною, яку суспільство платить за таке суспільне благо як «безпека». Воєнні виклики змушують ОПК-гіганти створювати транскордонні ланцюги доданої вартості для зниження собівартості.	Трансформація від «промислового націоналізму» до міжнародної кооперації ОПК для зниження витрат.
Р. Сміт	Економетричне моделювання та стратегічна взаємодія. Досліджує попит на зброю через математичні моделі реакції держав на дії конкурентів.	Оборонні витрати – не просто видатки бюджету, а функція попиту на безпеку, а обсяг витрат залежить від стратегічної взаємодії між країнами (модель реакції). Вони є результатом «технологічних перегонів», де військова інфляція змушує витратити більше на меншу кількість одиниць техніки.	Оборонні витрати – це результат «стратегічної гри» та «технологічних перегонів», які через появу асиметричних загроз трансформуються з «реактивних» (відповідь на загрозу) у «випереджаючі» (інвестиції в ІІІ та кібертехнології). Трансформація ОПК полягає у переході від нарощування маси до нарощування інтелектуальних спроможностей системи. Темпи інновацій в ОПК стають важливішими за абсолютні обсяги фінансування.

1	2	3	4
Т. Сандлер	Теорія ігор та економіка альянсів. Аналізує ефективність колективної безпеки (НАТО) та проблему «фрірайдерства», яка в системі колективної безпеки є головним деструктивним чинником, що стримує розвиток глобального ОПК.	Оборонні витрати – це ціна за вхід у систему колективної безпеки, де кожна країна намагається мінімізувати свій внесок, максимізуючи отриманий захист ОПК компанії стають «провайдерами безпеки» для цілих регіонів, а не лише для своїх держав. Ефективність витрат залежить від подолання фрірайдерства та розподілу тягаря.	Трансформація витрат у бік колективної стійкості та «промислової солідарності». Витрати стають ціною фізичного виживання держав. Виклики вимагають розподілу тягаря не лише грошима, а й технологіями.
Т. Коуен	Економіка інновацій та довгостроковий розвиток. Вивчає зв'язок між геополітичними потрясіннями та технологічними проривами.	Оборонні витрати виступають «екзогенним шоком», що долає технологічну стагнацію; війна – це трагічний, але потужний стимул для радикальних інновацій у цивільному секторі. Виклики 2020-х років роблять ОПК головною лабораторією інновацій для всього людства.	Війна як технологічний поштовх. Оборонні витрати в умовах викликів прискорюють цивільний прогрес (концепція “Great Stagnation reversal”).
І. Лютий, Ю. Петленко, Г. Харламова, А. Ставицький, І. Новікова	Інституційне управління та етика фінансів безпеки	Обґрунтовують, що ефективність витрат прямо залежить від цілісності (integrity) та доброчесності фінансових інституцій.	Трансформація українського ОПК та фінансової системи за стандартами НАТО є передумовою для подальшої колективної допомоги та інтеграції України в глобальну архітектуру безпеки. Трансформація управління через впровадження антикорупційних стандартів, прозорості планування та перехід до цифрового аудиту оборонних ресурсів для забезпечення довіри міжнародних партнерів.

1	2	3	4
А.Ставицький, Г. Харламова, В. Шпирко	Економетричний аналіз та моделювання безпеки	Оборонні витрати є чинником макроекономічної стабільності, але їхня ефективність залежить від «порогу мілітаризації». Оборонні витрати трансформувалися з «пасивної статті видатків» у головний інструмент забезпечення державного суверенітету та виживання нації.	Перехід до «нової геополітичної парадигми», де видатки на оборону стають пріоритетом №1, а їхня структура змінюється у бік різкого зростання частки капітальних інвестицій у зброю та техніку порівняно з видатками на утримання. Трансформація через цифровізацію та інноваційний розвиток ОПК. Виклики вимагають переходу до моделі, де оборона стає стимулятором високотехнологічного експорту.
О. Чеберяко, З. Варналій	Фінанси публічного сектору	Розглядає оборонні витрати як основне «суспільне благо», що конкурує за ресурси бюджету, але є критично необхідним для виживання держави. Оборонні витрати – складова публічних фінансів, спрямована на забезпечення обороноздатності та розвитку оборонно-промислового комплексу. Фінансування за принципом «мінімальної достатності» та доктринальної відповідності.	Вказує на перехід від виключно бюджетного фінансування до мультиджерельної моделі, що включає військову допомогу, спеціальні фонди та волонтерські ініціативи та приватні інвестиції в інновації в умовах широкомасштабної війни. Жорстка переорієнтація ресурсів на критичні потреби фронту та капітальні інвестиції у власне виробництво.

Джерело: складено авторами на основі [6–13]

Проведений компаративний аналіз теоретико-методологічних підходів дозволяє констатувати фундаментальний парадигмальний зсув у науковій думці: від трактування оборонних видатків як суто фіскального

навантаження на бюджет до їх розуміння як стратегічного активу та каталізатора національного розвитку. Зазначена трансформація реалізується через комплексну реконфігурацію функціональної ролі оборонного сектору, що виявляється у таких стратегічних напрямках:

1. Еволюція економічної ролі оборонних витрат. Сучасний підхід до фінансування оборони відходить від розгляду видатків на безпеку виключно як фіскального навантаження та розцінює їх як інструмент макроекономічної стабілізації. У контексті сучасних теорій економічного зростання оборонний сектор дедалі частіше функціонує як автономний інвестиційний драйвер, здатний формувати значні мультиплікативні ефекти для суміжних галузей економіки та стимулювати технологічне оновлення виробництв.

2. Зміна парадигми від «маси» до «інтелекту». Перегляд пріоритетів у структурі оборонних видатків демонструє зсув від кількісного нарощування військового потенціалу до капіталізації інтелектуальних і технологічних спроможностей. Впровадження високотехнологічних рішень, штучного інтелекту та автономних систем визначає новий критерій ефективності оборонного бюджетування та формує основу для стратегічної переваги держави в умовах сучасних загроз.

3. Глобалізація та колективна стійкість. Трансформація ОПК супроводжується переходом від «промислового націоналізму» до поглибленої міжнародної кооперації. Формування транскордонних ланцюгів доданої вартості стає необхідною умовою забезпечення технологічної переваги та стійкості національної безпеки в умовах глобальних турбулентностей.

4. Інституційна та етична детермінація трансформації. Для держав, що перебувають у стані активної модернізації, критичного значення набуває інституційний базис фінансового менеджменту. Фінансова стійкість ОПК є похідною від цілісності та доброчесності профільних інституцій. Впровадження стандартів НАТО та перехід до цифрового аудиту оборонних ресурсів є базовими умовами для залучення міжнародного капіталу та інтеграції у глобальну безпекову архітектуру.

5. Мультиджерельність та нова геополітична парадигма. Екзистенційні виклики сучасності обумовили перехід до гнучкої мультиджерельної моделі фінансування. Дана модель передбачає синергію державних асигнувань із приватним венчурним капіталом, інструментами міжнародної фінансової допомоги та волонтерськими ресурсами. У межах цієї парадигми оборонні витрати набувають статусу головного гаранта державного суверенітету, перетворюючи безпеку на фундаментальну передумову для будь-якої сталої економічної діяльності.

2. Глобальні тенденції у фінансуванні оборони та трансформація пріоритетів безпеки.

Фінансування оборони в Україні здійснюється виключно за рахунок Державного бюджету України в обсягах, розмір яких визначається Законом України «Про державний бюджет України на відповідний рік», який забезпечує належне виконання завдань оборони, але не менше 3 % від запланованого обсягу ВВП і додатково за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб [14].

Повномасштабне вторгнення росії 24 лютого 2022 р. призвело до безпрецедентного перегляду бюджетних пріоритетів України: частка видатків на оборону зросла багаторазово порівняно з довоєнним періодом, що відображає нову модель мобілізаційної економіки та спричинило суттєвий перерозподіл ресурсів за функціональною ознакою на користь оборонного сектора. Абсолютні показники витрат на оборону стали включати як власні ресурси держави, так і міжнародну військову допомогу, спрямовану Україні для забезпечення тривалого опору агресору. Уже з березня 2023 року з'явилися нові джерела фінансування оборони України: резервний фонд КМУ, військова зарубіжна допомога, військова допомога в рамках ленд-лізу, внески міжнародних організацій та компаній, кредити іноземних країн, допомога знаменитостей, інші благодійні внески [13].

Значне збільшення оборонних видатків спричиняє необхідність мобілізації додаткових бюджетних ресурсів, зростання зовнішнього боргу та активного залучення міжнародної фінансової підтримки.

За даними SIPRI, у 2024 році світові військові витрати досягли історичного максимуму у 2718 млрд дол. США, продемонструвавши найстрімкіше річне зростання з 1988 року на рівні 9,4%. Десятирічний висхідний тренд (+37% з 2015 року) та синхронне збільшення бюджетів у всіх географічних регіонах свідчать про системну мілітаризацію глобальної економіки: частка військових видатків у світовому ВВП зросла до 2,5%, а у структурі державних витрат – до 7,1%. При цьому світові військові витрати на душу населення досягли найвищого рівня з 1990 року, склавши 334 дол. США [15]. Основними детермінантами цієї ескалації стали повномасштабна агресія росії проти України та конфлікти на Близькому Сході, що на тлі нових оборонних зобов'язань провідних держав прогнозує подальшу інтенсифікацію глобальної реармізації в середньостроковій перспективі.

Для об'єктивної оцінки масштабів сучасної мілітаризації світової економіки та визначення місця України в системі глобальних безпекових координат проведено компаративний аналіз динаміки оборонних витрат ключових акторів міжнародних відносин. Аналіз охоплює період 2021–2025 рр., що дозволяє простежити трансформацію оборонних стратегій

від сталого стану «довоєнного» періоду до фази екстремальної реармізації, спричиненої повномасштабною війною росії та зростанням геополітичної напруженості в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Особливу увагу приділено подвійному виміру статистичних показників: абсолютному (мільярди доларів США), що демонструє фінансову потужність та ресурсний потенціал держав, та відносному (відсоток до ВВП), який характеризує реальний рівень мілітарного навантаження на національні економіки та пріоритетність витрат на безпеку в структурі державних фінансових ресурсів (Таблиця 3).

Таблиця 3

Динаміка оборонних витрат ТОП-10 країн світу у 2021–2025 рр.

Рік Країна	2021		2022		2023		2024		2025 (план)	
	млрд \$	% ВВП	млрд \$	% ВВП	млрд \$	% ВВП	млрд \$	% ВВП	млрд \$	% ВВП
США	801,0	3,3	877,0	3,4	916,0	3,4	997,0	3,4	997,0	3,4
Китай	245,0	1,7	292,0	1,7	296,0	1,7	308,0	1,7	314,0	1,7
росія	65,9	3,7	86,4	4,1	109,0	5,9	149,0	7,1	149,0	7,1
Німеччина	56,0	1,3	55,8	1,4	67,0	1,6	88,5	2,1	109,0	2,1
Індія	76,6	2,5	81,4	2,4	83,6	2,4	85,0	2,4	88,0	2,4
Велика Британія	68,9	2,2	68,5	2,2	74,9	2,3	79,0	2,3	81,8	2,3
Саудівська Аравія	55,6	6,6	75,0	7,4	75,8	7,1	77,0	7,0	78,0	7,0
Франція	56,6	1,9	53,6	1,9	61,3	1,9	63,5	2,0	64,7	2,0
Японія	54,1	1,1	46,0	1,1	46,0	1,1	50,0	1,1	55,0	1,1
Україна*	5,9	3,2	44,0	33,5	64,8	36,7	64,7	31,1	66,0	31,1

*Для України вказано лише бюджетні видатки без урахування обсягів прямої міжнародної військової допомоги.

Джерело: складено та розраховано авторами на основі [15–22]

Систематизація представлених статистичних даних засвідчує формування якісно нового етапу глобальної мілітарно-економічної динаміки, обумовленого поєднанням широкомасштабної війни росії проти України, зростанням геополітичної фрагментації та трансформацією технологічної бази сучасних збройних конфліктів, що дозволяє сформулювати низку концептуальних висновків щодо поточної трансформації глобального безпекового середовища:

1. Стійка тенденція до зростання абсолютних обсягів оборонних витрат (США, Китаю, росії, держав ЄС та країн Близького Сходу). При цьому зростання має не циклічний, а структурний характер, що підтверджується його безперервністю протягом кількох років поспіль та закріпленням у середньострокових бюджетних планах.

2. Економічна стійкість світових лідерів. США зберігають домінуючу позицію у світових оборонних витратах, тоді як Китай та росія послідовно нарощують військові бюджети як інструмент стратегічного стримування та проєкції сили. США та Китай, попри значне зростання абсолютних витрат, зберігають стабільну частку оборонних витрат відносно ВВП (3,4% та 1,7% відповідно). Це вказує на здатність цих наддержав до нарощування військового потенціалу без радикальної дестабілізації макроекономічних показників, що забезпечує їм ресурсну перевагу в довгостроковій перспективі.

3. Парадигмальний зсув у країнах НАТО. Дані свідчать про остаточне подолання «дефіциту оборонних видатків» у європейських лідерів (Німеччина, Франція, Велика Британія). Зростання показника Німеччини з 1,3% до 2,1% ВВП за досліджуваний період є індикатором відмови від політики пацифізму на користь стратегічного стримування та виконання зобов'язань перед Альянсом.

4. Формування «економіки війни» в росії. Стрімке зростання видатків країни-агресора до 7,1% ВВП свідчить про глибоку структурну деформацію її економіки. Такий рівень видатків супроводжується переорієнтацією індустриального комплексу на воєнні потреби, що в довгостроковому періоді неминуче призведе до виснаження людського капіталу.

5. Аномальна мілітаризація України. Україна демонструє безпрецедентний у сучасній історії економіки рівень оборонного навантаження, де частка видатків перевищує 30% ВВП протягом 2022–2025 рр. Це підтверджує повну адаптацію фінансової системи до моделі мобілізаційного типу, де безпековий фактор домінує над усіма іншими напрямками державного розвитку.

6. Асиметрія фінансового навантаження у різних країнах. Держави з великими економіками мають можливість нарощувати військові бюджети без істотного збільшення їхньої частки у ВВП, тоді як для держав з обмеженим економічним потенціалом навіть помірне зростання оборонних витрат супроводжується значними макроекономічними ризиками. Серед таких ризиків виділяють – фіскальна напруга, перерозподіл соціальних видатків та зростання боргового навантаження, що потребує ретельного балансування оборонної та соціально-економічної політики.

7. Глобальний тренд реармізації. Сучасні дані свідчать про завершення періоду мінімізації оборонних видатків, який протягом кількох десятиліть сприяв соціально-економічному розвитку. Сформувалася нова геополітична парадигма, у межах якої рівень військових витрат виступає не лише інструментом забезпечення оборони, а й ключовим фактором державного виживання. Глобальна реармізація, що розпочалася як

реакція на руйнування системи колективної безпеки, проявляється у масовому, синхронному та тривалому нарощуванні військових потужностей провідними країнами світу. Це явище відображає не просто збільшення військових бюджетів, а глибоку структурну перебудову національних економік під потреби оборонного сектора та переосмислення міжнародних домовленостей щодо контролю озброєнь.

Детермінантами сучасної глобальної реармізації виступають загострення масштабних конвенційних конфліктів високої інтенсивності, на прикладі російсько-української війни, ескалація геополітичної напруженості у регіоні Тайваню, що стимулює прискорену мілітаризацію Індो-Тихоокеанського регіону, а також криза інституційних механізмів міжнародно-правового контролю над озброєннями.

Ключовими рисами сучасного етапу трансформації оборонної політики є втрата релевантності нормативної моделі оборонних витрат на рівні «2% ВВП», перехід від обмеженого виробництва високовартісних зразків озброєння до масштабованого серійного випуску засобів ураження (зокрема артилерійських боеприпасів, безпілотних систем та ракетного озброєння), а також переорієнтація процесів реозброєння на інтеграцію технологій штучного інтелекту, автономних бойових платформ і супутникових комунікацій у традиційні системи озброєння. Паралельно спостерігається інституціоналізація нових геополітичних конфігурацій безпеки в умовах системного протистояння між країнами колективного Заходу та коаліцією держав, до якої належать росія, КНР, Іран та Північна Корея.

Порівняльний аналіз свідчить про принципову відмінність моделей фінансування оборони. В Україні оборонні витрати мають екзистенційний характер і визначають загальну бюджетну політику держави. У країнах НАТО зростання оборонних бюджетів є реакцією на зміну безпекового середовища та спрямоване на довгострокове стримування загроз. Водночас спільною рисою є посилення ролі оборонних витрат як інструменту економічної та безпекової політики, а також поглиблення координації між державами у сфері оборонного фінансування.

Основними напрямками трансформації оборонних витрат країн НАТО стали:

- досягнення або перевищення орієнтиру у 2% ВВП на оборону;
- збільшення інвестицій у військово-промисловий комплекс та науково-дослідні розробки;
- формування довгострокових програм переозброєння;
- фінансова та матеріально-технічна підтримка України як елемент колективної безпеки.

Трансформація оборонних витрат України та країн НАТО в умовах широкомасштабної війни засвідчує формування нової парадигми фінансування безпеки. Для України характерним є перехід до мобілізаційної моделі фінансів, тоді як для НАТО – відмова від мінімалістського підходу до оборонних бюджетів. Ці процеси матимуть довгострокові наслідки для бюджетної політики, економічного розвитку та архітектури міжнародної безпеки.

3. Стратегічний розвиток оборонно-промислових компаній у воєнних умовах.

Широкомасштабна війна в Україні стала каталізатором трансформації оборонних політик у країнах НАТО: постійне збільшення оборонних бюджетів, підвищення долі витрат на модернізацію та НДДКР, активізація колективних програм безпеки та перспектива підвищення середнього рівня оборонних витрат до 5% ВВП до 2035 року [23].

ОПК функціонує у складному міжнародному середовищі, де ключові виклики включають: ескалацію військових конфліктів та регіональних криз, сильну залежність від державного фінансування та оборонних контрактів, необхідність дотримання міжнародних санкцій та експортних обмежень, потребу у захисті інтелектуальної власності та технологічної автономії.

Основними драйверами розвитку ОПК є: посилення міжнародної конкуренції та військових загроз, зростання державних оборонних бюджетів, інтеграція інноваційних технологій, включно зі штучним інтелектом, безпілотними системами та кібербезпекою, потреба у модернізації та стандартизації озброєнь та військової техніки, міжнародне партнерство та співробітництво у сфері НДДКР.

Стрімка ескалація глобальних оборонних витрат спричинила парадигмальний зсув у функціонуванні світового оборонно-промислового комплексу (ОПК). Цей фінансовий імпульс трансформував діяльність провідних корпорацій (зокрема Lockheed Martin, BAE Systems та Rheinmetall) із моделі обмеженого серійного виробництва до стратегії форсованого нарощування потужностей та «Defense-Tech революції». Логічний перехід від макроекономічного розподілу бюджетів до мікроекономічної адаптації підприємств підтверджує, що в умовах воєнних викликів ключовим фактором безпеки стає не лише обсяг видатків, а й здатність ОПК конвертувати капітал у масове виробництво високотехнологічних і конвенційних систем озброєння.

Сучасний етап розвитку глобального ОПК характеризується переходом від моделі «виробництва мирного часу» (низькі темпи, висока вартість одиниці) до стратегії форсованого нарощування потужностей. За даними Defense News (2025) та SIPRI (2025), провідні компанії сектору

стикаються з викликом «масштабування», що потребує радикальної перебудови ланцюгів постачання та інтеграції цифрових технологій. Ключовим трендом 2024–2025 рр. стало зростання попиту на конвенційне озброєння (артилерія, бронетехніка) паралельно з вибуховим розвитком автономних систем (Defense-Tech революція).

Таблиця 4

**Фінансові показники та стратегічні пріоритети лідерів
глобального ОПК у 2024 році**

Компанія	Країна	Оборонний дохід 2024, млрд \$	Динаміка зростання 2024/2023, %	Ключовий сегмент виробництва
Lockheed Martin	США	68,39	+5,78%	Ракетні системи (HIMARS), винищувачі F-35
RTX (Raytheon)	США	43,50	-0,68%	Системи ППО (Patriot), високоточні ракети
Northrop Grumman	США	36,60	+3,97%	Стратегічні бомбардувальники, космічні системи
General Dynamics	США	36,50	+8,31%	Атомні підводні човни, бронетехніка (Abrams)
BAE Systems	В. Британія	32,26	+17,05%	Артилерія, морські системи, боєприпаси
Rheinmetall	Німеччина	8,25	+50,09%	Снаряди 155-мм, ППО Skynex, БМП Lynx
UkrOboronProm*	Україна	3,01	+36,25%	БПЛА, ремонт техніки, боєприпаси

Джерело: складено та розраховано авторами на основі [24]

Сукупна виручка найбільших оборонних підприємств світу демонструє стійку тенденцію до зростання. Аналіз фінансових показників лідерів глобального ОПК у 2024 році показує, що абсолютні доходи залишаються найвищими у американських компаній: Lockheed Martin (68,39 млрд \$), RTX (43,50 млрд \$), Northrop Grumman (36,60 млрд \$) та General Dynamics (36,50 млрд \$). Водночас темпи зростання доходів у Європі та Україні значно перевищують середні показники США: так, Rheinmetall демонструє приріст +50,09%, а UkrOboronProm – +36,25%, що відображає активне розширення виробництва та мобілізацію оборонного потенціалу

в умовах сучасних геополітичних викликів. Європейські компанії (BAE Systems, Rheinmetall) показують значно більший відсоток зростання, що вказує на активну модернізацію і переозброєння.

Стратегічні вектори розвитку суб'єктів оборонно-промислового комплексу безпосередньо детерміновані національними безпековими доктринами та поточною архітектурою міжнародної безпеки, що зумовлює розбіжність у виробничих пріоритетах провідних держав. Зокрема, американський оборонний сектор фокусується на розробці конвергентних високотехнологічних систем – від перспективних ракетних комплексів та винищувачів нового покоління до атомного підводного флоту, – що забезпечує стратегічну домінантність США в космічному, авіаційному та ядерному доменах. Водночас європейські компанії зміщують акценти в бік модернізації конвенційного озброєння, зокрема засобів ППО, бронетехніки та артилерійських систем, що продиктовано необхідністю зміцнення регіональної стійкості. На цьому тлі діяльність українських державних підприємств в умовах екзистенційних викликів спрямована на інтенсифікацію виробництва безпілотних авіаційних систем, розширення потужностей з відновлення техніки та забезпечення сталого постачання боєприпасів, що є критичним чинником оперативної підтримки ініціатив на полі бою та зміцнення національної обороноздатності.

Провідні підприємства ОПК характеризуються високою державною орієнтацією, працюючи переважно на основі довгострокових урядових контрактів (наприклад, Lockheed Martin отримує понад 50 % доходів від уряду США), високотехнологічною спеціалізацією у сегментах БПЛА, ракет, ППО, авіоніки та цифрових систем управління з інтеграцією інновацій, кіберзахисту й штучного інтелекту, а також глобальною інтеграцією та кооперацією, що забезпечує постачання компонентів у численні країни (як Thales Group, що працює більш ніж у 50 державах). Діяльність ОПК демонструє динамічне зростання під час збройних конфліктів – наприклад, Укроборонпром у 2022–2025 рр. збільшив доходи завдяки виробництву БПЛА, артилерії та боєприпасів, водночас лідери галузі підтримують фінансову стабільність та інвестиційну привабливість через вкладення в НДДКР, модернізацію виробництва та цифрові технології, що забезпечує щорічне зростання доходів від інновацій. Загалом спостерігається тенденція до посилення технологічної автономності, активної міжнародної кооперації та адаптації стратегій до геополітичних викликів.

Таким чином, спостерігається чітка кореляція між геополітичними викликами та фінансовими показниками компаній: високі темпи зростання у Rheinmetall та UkrOboronProm підкреслюють вплив регіональної військової активності на доходи ОПК. Водночас абсолютне

лідерство США зберігається завдяки фокусуванню на високо-технологічних і стратегічно важливих системах озброєння.

Рекордне підняття українського оборонного сектору на 49-ту позицію у світовому рейтингу (+36,3% доходу) на фоні загальносвітових трендів є прямим індикатором успішної адаптації національного ОПК до умов високої інтенсивності бойових дій та конвертації операційного досвіду у високотехнологічний капітал.

Ключовою особливістю поточного етапу є зміна структури замовлень: спостерігається пріоритетність високотехнологічних рішень (дрон-технології, засоби РЕБ, системи ШІ) паралельно з критичною потребою у масовому виробництві конвенційних боєприпасів.

Ключовим завданням у межах поточної парадигмальної трансформації ОПК залишається подолання технологічного розриву через прискорену інтеграцію автономних систем та штучного інтелекту. Для України стратегічне значення має перехід від тактичної кооперації до створення спільних підприємств із глобальними гравцями, що забезпечить стабільну присутність вітчизняних суб'єктів у топ-50 світових виробників незалежно від фази воєнних конфліктів. Такий підхід гарантує трансформацію національної оборонної промисловості в автономний та конкурентоспроможний вузол євроатлантичної системи колективної безпеки.

Формування спільних підприємств в Україні постає важливим механізмом відновлення та модернізації виробничого потенціалу оборонно-промислового комплексу і зміцнення системи національної безпеки. Такий формат співпраці сприяє технологічному оновленню галузі, розширює можливості залучення інвестицій і водночас забезпечує інтеграцію вітчизняних виробників до міжнародних виробничих і логістичних ланцюгів. Додатковою перевагою є можливість організації ремонту та виготовлення військової техніки в територіальній близькості до районів її застосування, що підвищує оперативність технічного обслуговування та загальну ефективність оборонного забезпечення.

Нижче наведено найважливіші приклади такої кооперації (Таблиця 4).

Ця систематизація демонструє перехід України до моделі індустріального хабу для західних оборонних технологій. Найважливішим аспектом є те, що співпраця еволюціонує від простого ремонту техніки до спільного виробництва. Це дозволяє українським підприємствам не лише отримувати сучасні креслення та ліцензії, а й інтегрувати власні інноваційні рішення (наприклад, системи управління вогнем чи двигуни) у платформи світового рівня.

Систематизація даних підтверджує, що ревіталізація ОПК України перейшла у фазу індустріальної інтеграції. Важливим аспектом є те, що всі згадані підприємства не є лише «майстернями», а повноцінними

виробничими вузлами. Наприклад, за даними Rheinmetall, потужності в Україні дозволять компанії суттєво наростити загальний річний дохід, оскільки попит на боєприпаси 155-мм залишається критичним для всього східного флангу НАТО. Це демонструє перехід від стратегії «кризового управління» до стратегії «сталого промислового зростання».

Таблиця 4

Стратегічні спільні підприємства та партнерства в оборонному секторі України (2023–2025 рр.)

Іноземний партнер	Країна	Формат співпраці	Ключові напрями діяльності
Rheinmetall	Німеччина	Спільне підприємство	Ремонт та виробництво бронетехніки (БМП Lynx, БТР Fuchs), завод боєприпасів 155-мм.
BAE Systems	Велика Британія	Локалізація та сервіс	Обслуговування та виробництво запчастин для артилерії (L119, M777).
KNDS (KMW+Nexter)	Німеччина	Дочірнє підприємство	Виробництво 155-мм снарядів, ремонт САУ PzH 2000 та CAESAR.
Baykar Makina	Туреччина	Власний завод	Виробництво БПЛА Bayraktar TB2, Akinci; інтеграція українських двигунів.
Northrop Grumman	США	Угода про виробництво	Створення ліній з випуску середньокаліберних боєприпасів стандартів НАТО.
Thales	Франція	Меморандум	Спільне створення систем РЕБ, засобів ППО та радарів.

Джерело: складено авторами на основі [25–30]

Аналіз фінансових показників діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу в умовах глобальної нестабільності підтверджує тенденцію до їх стійкої капіталізації та посилення ролі у забезпеченні архітектури колективної безпеки. Релевантним прикладом такої трансформації є досвід України, де оборонна індустрія, попри інфраструктурну деструкцію та високі безпекові ризики, демонструє інтенсивну інтеграцію у світові ланцюги створення вартості, формуючи унікальну модель військово-промислового розвитку. Російсько-українська війна виступила катализатором парадигмальних змін у функціонуванні галузі, ініціювавши відмову від концепції «оптимізованих запасів» на користь великосерійного виробництва засобів ураження та бронетехніки. Цей процес супроводжується зростанням ваги державної підтримки, поглибленням міждержавної кооперації та

активним впровадженням інновацій у сегменті безпілотних систем і асиметричних технологічних рішень.

Відтак, сучасні стратегії глобальних оборонних компаній базуються на адаптивності до нових форм збройних конфліктів, що забезпечує їм не лише фінансову стабільність, а й ключові позиції в оновленій геополітичній системі координат. Світ перейшов до моделі тривалої війни високої інтенсивності». Це означає, що високі витрати на оборону – це не тимчасовий сплеск, а нова економічна реальність щонайменше на найближче десятиліття. Україна, попри воєнні втрати та обмежені ресурси, інтегрується у світовий ОПК, формуючи нову модель оборонно-промислового розвитку, що має як економічне, так і безпекове значення.

Висновки

Узагальнення результатів дослідження дає підстави стверджувати, що стратегічні підходи до фінансування оборони зазнають суттєвих змін під впливом трансформацій у глобальному безпековому середовищі та фінансово-економічних процесах. Раціональний розподіл оборонних ресурсів дедалі більше визначає не лише рівень обороноздатності держави, а й її макроекономічну стійкість, інноваційний потенціал і здатність до довгострокового розвитку. Посилення геополітичної напруженості стимулює зростання військових видатків, що об'єктивно підвищує значення оборонно-промислового сектору як одного з ключових чинників національної стійкості.

Важливим напрямом є переосмислення ролі оборонних витрат: у сучасних умовах вони дедалі частіше розглядаються не як виключно бюджетне навантаження, а як інвестиція у технологічне оновлення та структурну модернізацію економіки. Фінансування оборонної сфери сприяє розвитку інновацій, виробництв подвійного призначення та формуванню додаткових можливостей для економічного зростання. Світова тенденція до збільшення оборонних бюджетів свідчить про формування нової моделі економічних пріоритетів, у якій безпековий компонент посідає провідне місце.

Не менш значущою є проблема уніфікації підходів до обліку та планування оборонних витрат. Відмінності у методології їх розрахунку ускладнюють коректне міжнародне зіставлення показників і знижують рівень фінансової прозорості. У цьому контексті актуалізується потреба у виробленні спільних стандартів звітності, що сприятиме підвищенню ефективності управління ресурсами та зміцненню довіри між державами-партнерами.

Для України пріоритетного значення набуває формування збалансованої моделі фінансування оборони, яка б поєднувала забезпечення поточних військових потреб із збереженням економічної

стійкості. Досягнення такого балансу можливе за рахунок технологічного розвитку оборонно-промислового комплексу, розширення міжнародної кооперації та залучення інвестицій у високотехнологічні напрями виробництва.

Водночас глобальний оборонно-промисловий комплекс демонструє перехід до нової логіки функціонування, що характеризується масштабуванням виробництва та активним впровадженням передових технологій, включно з автономними системами й цифровими рішеннями. Це формує якісно нові вимоги до державної політики у сфері оборонних фінансів.

Отже, ефективність управління оборонними ресурсами дедалі більше визначає не лише рівень безпеки, а й спроможність держави адаптуватися до швидкозмінного середовища. За таких умов фінансування оборони слід розглядати як комплексний інструмент державної політики, що поєднує безпекові та економічні пріоритети й створює передумови для стійкого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Stockholm International Peace Research Institute. Sources and methods of SIPRI military expenditure data. SIPRI. URL: <https://www.sipri.org/databases/milex/sources-and-methods>
2. NATO. (2025). Defence expenditures and NATO's 5% commitment. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm
3. International Monetary Fund. Government Finance Statistics Manual 2014 (GFSM 2014). IMF Publications. <https://www.imf.org/external/np/sta/gfsm/>
4. Бюджетний кодекс України № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Закон України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
6. Benoit E. Growth and defence in developing countries. *Economic Development and Cultural Change*. 1978. Vol. 26 (2). P. 271–280.
7. Hartley K., Belin J. *The Economics of the Global Defence Industry*. Routledge. 2020. 640 p.
8. Smith R. *Military Economics: The Interaction of Power and Money*. Palgrave Macmillan. 2015. 203 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/S11127-012-9960-X>
9. Sandler T., Hartley K. The Economics of Alliances: The Lessons for Collective Action. *Journal of Economic Literature*. 2001. Vol. 39 (3). P. 869–896.
10. Cowen T. The economic benefits of a good war. *The New York Times*. 2014. URL: <https://www.nytimes.com/2014/06/14/upshot/the-lack-of-major-wars-may-be-hurting-economic-growth.html>
11. Лютий І.О., Петленко Ю.В., Харламова Г.О., Ставицький А.В. та ін Цілісність і добросовісність в управлінні фінансами сектору безпеки і оборони України: монографія. / за наук. ред. д.е.н., проф. І.О. Лютого. ЗУНУ. 2023. 278 с.

12. Ставицький А., Харламова Г., Шпирко В. Фінансування оборонних витрат України: нова геополітична парадигма чи збереження сталих тенденцій? *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2023. Вип. 1 (222). С. 126–140. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/15>
13. Чеберяко О. В., Варналій З. С. Фінансові передумови та оцінка фінансування оборони в умовах російсько-української гібридної війни. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 4 (12). С. 143–149. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/123401>
14. Чеберяко О.В., Чеберяко Є.А. Фінансове забезпечення обороноздатності держав в умовах нових викликів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. №12. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-12-9475>
15. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Trends in World Military Expenditure, 2024. SIPRI Fact Sheet, April 2025. Stockholm: SIPRI. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/2025-04/2504_fs_milex_2024.pdf
16. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). SIPRI Military Expenditure Database. Stockholm: SIPRI, 2025. URL: <https://www.sipri.org/databases/milex>
17. Military expenditure (% of GDP). World Development Indicators Database, 2025. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>
18. IISS. The Military Balance 2025: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics. London: Routledge. 2025. P. 18–45. URL: <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance/>
19. European Defence Agency (EDA). Defence Data 2023–2024. Brussels: EDA, 2024. URL: <https://eda.europa.eu/publications-and-data/defence-data>
20. NATO. Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2024). Brussels: NATO, 2025. URL: <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/finance/def-exp-2025-en.pdf>
21. IMF. World Economic Outlook: Fiscal Policy and Global Security Challenges. Washington, DC: International Monetary Fund. 2025. P. 62–78. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
22. Ministry of Finance of Ukraine. State Budget of Ukraine 2021–2025. Kyiv, 2021–2025. URL: <https://mof.gov.ua/uk/budget>
23. European Pravda. No promises, just funding: NATO Hague summit to approve new ways to support Ukraine in fight. URL: <https://www.euointegration.com.ua/eng/articles/2025/06/5/7213110/>
24. Defense News. Top 100 Defense Companies for 2025. URL: <https://people.defensenews.com/top-100/>
25. Rheinmetall AG. Rheinmetall and Ukrainian Defense Industry set up joint venture in Kyiv. Official Press Release. URL: <https://www.rheinmetall.com/en/media/news-watch/news/2023/10/2023-10-24-rheinmetall-ag-and-ukrainian-defense-industry-jsc-establish-joint-venture-in-kyiv>

26. BAE Systems. BAE Systems establishes local presence and signs agreements to support Ukraine. Official News. URL: <https://www.baesystems.com/en/article/bae-systems-establishes-local-presence-and-signs-agreements-to-support-ukraine>
27. KNDS Group. KNDS Ukraine: Strategic expansion in Eastern Europe. Official Press Office. URL: <https://knds.com/en/press-releases/ukrainian-subsidiary-of-armaments-group-knds-opened>
28. Baykar Tech. Baykar CEO Named Projects In What Company Will Invest in Ukraine. URL: https://en.defence-ua.com/news/baykar_seo_named_projects_in_what_company_will_invest_in_ukraine-8108.html
29. U.S. Department of Defense / Northrop Grumman. Northrop planning to build munitions inside Ukraine. URL: <https://breakingdefense.com/2024/06/northrop-planning-to-build-munitions-inside-ukraine/>
30. Thales Group. Thales signs three agreements with Ukraine to support its defense capabilities. Thales Security Press Releases. URL: <https://www.thalesgroup.com/en/news-centre/press-releases/thales-signs-three-agreements-ukrainian-industry-strengthen-front-line>

References:

1. Stockholm International Peace Research Institute. (2024). Sources and methods of SIPRI military expenditure data. SIPRI. Available at: <https://www.sipri.org/databases/milex/sources-and-methods>
2. NATO. (2025). Defence expenditures and NATO's 5% commitment. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm
3. International Monetary Fund. (2014). *Government Finance Statistics Manual 2014 (GFSM 2014)*. Available at: <https://www.imf.org/external/np/sta/gfsm/>
4. Biudzhetni kodeks Ukrainy № 2456-VI [Budget Code of Ukraine No. 2456-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Zakon Ukrainy "Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy" № 2469-VIII [Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" No. 2469-VIII.]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
6. Benoit, E. (1978). Growth and defence in developing countries. *Economic Development and Cultural Change*, vol. 26 (2), pp. 271–280.
7. Hartley, K., & Belin, J. (2020). *The economics of the global defence industry*. Routledge, 640 p.
8. Smith, R. (2015). *Military economics: The interaction of power and money*. Palgrave Macmillan, 203 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/S11127-012-9960-X>
9. Sandler, T., & Hartley, K. (2001). The economics of alliances: The lessons for collective action. *Journal of Economic Literature*, vol. 39 (3), pp. 869–896.
10. Cowen, T. (2014, June 13). The economic benefits of a good war. *The New York Times*. Available at: <https://www.nytimes.com/2014/06/14/upshot/the-lack-of-major-wars-may-be-hurting-economic-growth.html>
11. Liutyi, I. O. (Ed.), Petlenko, Yu. V., Kharlamova, H. O., Stavytskyi, A. V., et al. (2023). *Tsilisnist i dobrochesnist v upravlinni finansamy sektoru bezpeky i oborony Ukrainy* [Integrity and accountability in public finance management of the security and defense sector of Ukraine]. ZUNU, 278p. (in Ukrainian)

12. Stavvytskyi, A., Kharlamova, H., & Shpyrko, V. (2023). Finansuvannia oboronnykh vytrat Ukrainy: Nova heopolitychna paradyhma chy zberezhennia stalykh tendentsii? [Financing Ukraine's defense spending: a new geopolitical paradigm or preservation of stable trends?] *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, vol. 1 (222), pp. 126–140. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/15>
13. Cheberiako, O. V., & Varnalii, Z. S. (2017). Finansovi peredumovy ta otsinka finansuvannia oborony v umovakh rosiisko-ukrainskoi hibrydnoi viiny [Financial prerequisites and assessment of defense financing in the conditions of Russian-Ukrainian hybrid war]. *Naukovyi visnyk Polissia*, vol. 4 (12), pp. 143–149. Available at: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/123401>
14. Cheberiako, O. V., & Cheberiako, Ye. A. (2023). Finansove zabezpechennia oboronozdatnosti derzhav v umovakh novykh vyklykiv [Financial support of the defense capability of states in the face of new challenges]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka". Seriya: Ekonomichni nauky*, no. 12. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-12-9475>
15. Stockholm International Peace Research Institute. (2025). *Trends in world military expenditure, 2024* (SIPRI Fact Sheet). Available at: https://www.sipri.org/sites/default/files/2025-04/2504_fs_milex_2024.pdf
16. Stockholm International Peace Research Institute. SIPRI military expenditure database. Available at <https://www.sipri.org/databases/milex>
17. World Bank. Military expenditure (% of GDP). World Development Indicators database. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>
18. International Institute for Strategic Studies. The military balance 2025: The annual assessment of global military capabilities and defence economics (pp. 18–45). Routledge. Available at: <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance/>
19. European Defence Agency. Defence data 2023–2024. Available at: <https://eda.europa.eu/publications-and-data/defence-data>
20. NATO. Defence expenditure of NATO countries (2014–2024). Available at: <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/finance/def-exp-2025-en.pdf>
21. International Monetary Fund. World economic outlook: Fiscal policy and global security challenges, pp. 62–78. Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
22. Ministry of Finance of Ukraine. State budget of Ukraine. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/budget>
23. European Pravda. No promises, just funding: NATO Hague summit to approve new ways to support Ukraine in fight. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/articles/2025/06/5/7213110/>
24. Defense News. *Top 100 defense companies for 2025*. Available at: <https://people.defensenews.com/top-100/>
25. Rheinmetall AG. Rheinmetall and Ukrainian defense industry set up joint venture in Kyiv. Available at: <https://www.rheinmetall.com/en/media/news->

watch/news/2023/10/2023-10-24-rheinmetall-ag-and-ukrainian-defense-industry-jsc-establish-joint-venture-in-kyiv

26. BAE Systems. BAE Systems establishes local presence and signs agreements to support Ukraine. Available at: <https://www.baesystems.com/en/article/bae-systems-establishes-local-presence-and-signs-agreements-to-support-ukraine>

27. KNDS Group. KNDS Ukraine: Strategic expansion in Eastern Europe. Available at: <https://knds.com/en/press-releases/ukrainian-subsiidiary-of-armaments-group-knds-opened>

28. Baykar Tech. Baykar CEO named projects in what company will invest in Ukraine. Available at: https://en.defence-ua.com/news/baykar_seo_named_projects_in_what_company_will_invest_in_ukraine-8108.html

29. U.S. Department of Defense & Northrop Grumman. Northrop planning to build munitions inside Ukraine. Available at: <https://breakingdefense.com/2024/06/northrop-planning-to-build-munitions-inside-ukraine/>

30. Thales Group. Thales signs three agreements with Ukraine to support its defense capabilities. Available at: <https://www.thalesgroup.com/en/news-centre/press-releases/thales-signs-three-agreements-ukrainian-industry-strengthen-front-line>